

13. Hafta- Sanat ve Mimari

Sanat, kültürün ana öğelerinden birisidir, kültürün birisi sanat diğeri gelenekler olmak üzere iki temeli bulunduğunu söyleyenler olmuştur. Bazıları ise kültürde ağırlığın sanatta olduğunu söylemişlerdir. Kültür sanatsız var olamaz, toplumla sanat arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bir toplumun sanatı, o planı ortaya çıkaran düşünceyi, onu besleyen ruhu, özgünleştiren bilgiyi ve toplumsal koşulları göz önüne alarak anlaşılabilir.

Sanat, bir duygunun, tasarımın ya da niteliğin belli yöntemlerle belirtilmesi ya da yaratılması” demektir.¹ Bir toplumda sanatın gelişmesini veya engelleyen koşullar şu şekilde sıralanabilir:

- Toplumun değer yargıları (din, hoşgörü)
- Yönetimden kaynaklanan etkenler (yasal düzenlemeler, sansür, vs)
- Bilgi-kültür düzeyi, sanat eğitimi
- Maddi olanaklar.

Sanat özgür bir ortamda yapılabilir. Aynı zamanda, sanatın gelişmesi de ona ve sanatçıya verilen değerle olabilir. Türklerin başta bozkır hayatında yaşamaları ve göçebelikleri sebebiyle sanatla çok fazla uğraşmamıştır. Sanat çok yaygın olarak yapılmaya da bazı buluntular Türk sanatı ile ilgili fikir vermektedir. Buna göre Türk sanatının esas figürünün geometrik olduğu söylenmektedir.

Türk resim sanatının kaynağı Orta Asya’dır. İslamiyet’in kabul edilmesinden sonra resim sanatı çok gelişme göstermemiştir. Selçuklular döneminde minyatür gelişmiş, sanatta hayvan figürleri görülmüştür. Osmanlılar ise resme katkı sağlamışlardır. Örneğin Fatih Sultan Mehmet İtalya’dan portre ve diğer tarz eserler yaptırmak için sanatçılar davet etmiştir. Nakkaşlık ve minyatür sanatı da Osmanlılarda yer bulmuştur. 18. Yüzyıl sonlarından itibaren ise Osmanlılar batıya, batı sanatına ilgi göstermeye başlamışlardı. Okullarda resim dersi okutulmaktaydı. Heykeltçilik de İslam öncesi dönemde yapılmış, fakat İslamiyet’in kabulüyle dine aykırı olduğundan dolayı yapılmamıştır. Türklerde Selçuklulardan başlanarak dört alanda müzik türü vardır: Halk müziği, mehter müziği, tasavvuf müziği, sanat/klasik müzik.

¹ Şerafettin Turan, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 233.

Türk mimarlığı, İslamiyet öncesinde doğmuştur, ancak konar-göçer bir yaşam sürdürdüğünden o zaman çok yaygın değildi. Uygur mimarlığında gelişen kubbe anlayışı, Karahanlılar ve Selçuklular dönemlerinde gelişmiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra geleneksel çadır şekli, insanların son ve devamlı konutu demek olan türbe biçimine girmiştir. Selçuklu Devleti'nin türbeleri Osmanlı mimarisi için önemli bir etki ortaya çıkarmıştır. Camiler, hanlar, kervansaraylar, taç kapılar da Selçuklu döneminde gelişmiştir. Aynı şekilde Osmanlılar döneminde de kubbe mimarisi, camiler, çini kaplamalar, kasırlar, hamamlar, çeşmeler, su kemerleri, bedestenler, külliyeler vs. önem kazanmıştır ve eşsiz yapılar ortaya çıkarılmıştır. Her dönemin Osmanlı sarayları da mimari için çok önemlidir. Osmanlılar batı mimarisinden de etkilenmişlerdir.

Mimari ile ilişkili veya bağımsız olarak şu sanat dalları da Türkler tarafından yapılmıştır: oymacılık, kakmacılık, vitray, çinicilik, seramik, hat sanatı, ciltçilik, tezhip, dokumacılık, el örgüleri, dövmecilik.

Kaynak: Şerafettin Turan, **Türk Kültür Tarihi**, Bilgi Yayıncılık, Ankara 1990, s. 233-287.